

NEGUSTORI BRAȘOVENI LA TULCEA

Aurel Stănică

Poziția strategică a zonei de la gurile Dunării a făcut ca, începând cu secolul al XVIII-lea, să se afle în atenția marilor puteri europene care luptau împotriva Imperiului otoman. Acest lucru a determinat ca regiunea să fie afectată de șase războaie ruso-turce, etape ale „conflictului” cunoscut în istorie sub numele de „criza orientală”.

Aceste războaie au dus la modificarea regimului navigației și comerțului pe Dunăre și Marea Neagră.

Prevederile păcii de la Passarowitz, din anul 1718, au permis Austriei să împingă granițele sale în spațiul nord-dunărean până la râul Olt. La scurt timp după tratatul politic se încheie și tratatul comercial cu Poarta, care îi asigura o poziție deosebit de avantajoasă în perspectiva politicii sale orientale și atesta noua concepție privind politica economică austriacă. Acest tratat stabilea libertatea reciprocă a comerțului pe apă și uscat și a fost baza pentru politica economică în Orient¹.

În decursul secolului al XIX-lea, în Europa Centrală și de Sud-Est, schimburile de mărfuri s-au intensificat ca rezultat al sporului general de populație, al dezvoltării orașelor și târgurilor ca centre meșteșugărești și administrative. Creșterea numărului de negustori a constituit un semn clar de expansiune a comerțului intern (Țările Române) și internațional. Producția sporită și cererea crescută a pieței, la rândul lor, au impus modalități mai sistematice și mai raționale de conducere a afacerilor, această perioadă fiind marcată de o extindere a creditului, de începuturile unui sistem bancar modern².

La începutul secolului al XVIII-lea apar în centrul și sud-estul Europei asociații și firme comerciale create după modelul celor occidentale, cum au fost cele din Imperiul habsburgic – Compania orientală de la Triest (1719) sau Compania orientală de la Viena (1719)³. Acestea sunt numai câteva exemple din numeroasele companii de comerț apărute în secolul al XVIII-lea și anume cele care au jucat un rol important în comerțul cu Orientul.

După includerea Transilvaniei în Imperiul habsburgic, Brașovul își promovează industria și comerțul cu scopul de a-și asigura o piață de desfacere⁴. Comercianți greci, armeni, sași sau români se orientează rapid spre cele mai apropiate și cele mai mari piețe de desfacere – Țara Românească, Moldova și Turchia (Dobrogea)⁵. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, negustorii români din Brașov, care practicau „un comerț activ, cuminte, variat, întins”⁶, ajung să fie stăpâni exclusivi ai pieței economice din Transilvania, acaparând și piețele de desfacere din Țara Românească și Moldova.

¹ Austria va include aceste prevederi și în tratatele și convențiile ulterioare; Sturza, Colescu-Vartic 1900, 41-42; Nagler 1997, 249; Moga 1973, 136-137; Ciobanu 1999, 33, 66; Veinstain 2001, 260-261, 284-286.

² Pentru o mai bună înțelegere a transformărilor din sec. al XVIII-lea; Oțetea 1977, 119-132; Penelea 1973, 28-40; Furnică 1908, 5-34; Zane 1930, 329-344.

³ Cicanci 1981, 7-8.

⁴ Încă din 1703, se prevedea înființarea Societății ardelene de comerț, după modelul Companiei Indiilor Orientale (Pavlescu 1970, 48).

⁵ Stoide, Caproșu 1992, *passim*; Mateescu 1994, 244-247; Cicanci 1981, 96-118.

⁶ Pavlescu 1970, 67.

Dobândirea debușelor și protejarea intereselor negustorilor brașoveni, au constituit o preocupare principală pentru împărații și guvernele Austriei⁷.

Desființarea „monopolului comercial otoman” prin pacea de la Adrianopol din 1829⁸ și înființarea Comisiei Europene a Dunării în 1856 au dus la antrenarea orașelor și porturilor dobrogene în comerțul internațional⁹.

În aceste condiții se constată dezvoltarea remarcabilă a orașului Tulcea determinată de activitățile economice mai susținute¹⁰ în partea de nord a provinciei, datorată impulsurilor venite din implicarea regiunii în comerțul internațional. Această evoluție a orașului a atras mai mulți negustori români din Brașov, care au stabilit o strânsă legătură cu orașul de la porțile Deltei, unde au deschis filiale, magazine sau au înregistrat firmele lor de comerț¹¹.

Condica agenției consulare austriece de la Galați menționează că înainte de 1849, a fost înființată o “starostie austriacă” la Tulcea, menită să supravegheze afacerile „suduților austrieci”¹².

Într-un act trimis din Tulcea la 17 august 1844, brașoveanul Constantin Moroianu înștiința „Consulatul austriac” din Galați „că a primit ce i se cuvenea”¹³.

La 10/22 septembrie 1848, negustorul brașovean Stanciu Atanasiu comunica, la ordinul Agenției austriece din Tulcea inventarul mărfii aflate în prăvălia sa din același oraș¹⁴.

Prin activitatea lor, negustorii români din Brașov se specializaseră în distribuirea unor anume produse. Mărfurile, de orice natură, pe care meșterii sași din Brașov sau români din Șchei le produceau pentru Țările Române și pentru Balcani¹⁵ erau numite „brașovenie”.

Una din caracteristicile negoțului practicat de negustorii români din Brașov era exportul de mărfuri brașovene, în schimbul celor românești și levantine. Unii dintre ei întregeau această

⁷ Stoide, Caproșu 1992, 89-90, 219-220.

⁸ *Istoria Românilor VII (I)*, 82-83.

⁹ Stanciu 2002, *passim*.

¹⁰ Pe plan economic, în Dobrogea predominau activitățile agricole, creșterea animalelor, albinăritul, viticultura, pescuitul, păstoritul oilor realizat de mocani, iar în orașele provinciei, se mai practicau meșteșugurile și activitățile de comerț (Rădulescu, Bitoleanu 1998, 366-372; Colcer, Măgureanu 1998, 40-55).

¹¹ *Istoria Românilor VII (I)*, 224-230; Rădulescu, Bitoleanu 1998, 273-312; Ursu 1999, 52-56.

¹² Stoide, Caproșu 1992, 90.

¹³ Stoide, Caproșu 1992, 90, nota 23.

¹⁴ Stoide, Caproșu 1992, 90, notele 24-25.

¹⁵ În categoria mărfurilor de „brașovenie” intrau: ață de in, basmale de cap, bobon, broaște de ușă, butoaie pentru pește sărat, căldări de aramă pentru fiert rachiu, căldări de tot soiul, vase de aramă, câni de cositor, ciubote pentru bărbați, ciubote pentru femei, cizme, clopote de toate mărimile, colțuni, cordoane, cuie, curele de pantofi, cuțite, flanele, frânghii, funii, găitane, hamuri nemțești, hamuri românești, hamuri țărănești, hamuri ungurești, arpacaș de orz, încuietori franțuzești pentru lăzi, lăzi de Brașov – mai mari și mai mici, lăzi pentru păstratul hainelor, leici din tablă, lulele din lemn cu vârf de os, lumânări, mobilă, molton, ulei de in, opinci, pălării din postav ordinar, pânză de bumbac, pânză de in, perii, pesmeți, piei tăbăcite de capră, piei tăbăcite de oaie, piei tăbăcite de vacă, piei tăbăcite de vițel, piepteni, pinteni, postavuri pentru orașeni, postavuri pentru soldați, ploști din lemn de ½, 2 și 6 măsurii (cu buza și dopul legat bine în cositor), pungi din piele de capră, șei, site, sfoară, straiuri, șuruburi românești, tabac, talpă, teci de tablă, vase de lemn, zăbale nemțești, zaharicale, zăvoare pentru uși, etc. (Pavlescu 1970, 66 – 67).

activitate printr-un sistem de „import direct”, ducând „brașovenie” în „țările turcești” sau mai departe (Italia, Germania), aducând din acele locuri, „cele trebuitoare Brașovului”¹⁶.

De un interes deosebit pentru cunoașterea legăturilor comerciale între Brașov și Tulcea în secolul al XIX-lea, sunt documentele studiate și publicate de-a lungul timpului, care vorbesc despre „tovărășie de negoț” și „negoț în stil mare la Tulcea”¹⁷.

Din martie 1838, Hagi Theodor se afla angajat în vaste legături de negoț în Dobrogea, îndeosebi la Tulcea. La data sus amintită, brașoveanul Hagi Theodor în tovărășie cu săceleanul Gheorghe Blebe angajase o afacere de negoț cu lână, cu Husein Efendi din Tulcea. Negustorul brașovean acotase de la Husein Efendi o cantitate de 13800 oca lână pentru care a depus suma de 5000 lei¹⁸.

Într-un document din 1/13 octombrie 1842, se menționează că Hagi Theodor Ioan încheia la Galați un contract de tovărășie de negoț pentru trei ani cu negustorii Penciu Ștefan și Stanciu Tanasovici. În contract se arată că are în Turchia, la Tulcea, două dugheni cu lipscănie și brașovenie¹⁹.

În 1844, capitalul „pus” la Tulcea de Hagi Theodor Hagi Ioan (probabil aceeași persoană cu Hagi Theodor Ioan) se ridica la 100.000 lei. La Tulcea avea două prăvălii și făcea negoț cu „caii” și „caprele” pe care probabil le vindea mai departe la Brașov și făcea „negoț în stil mare la Galați și Brăila”²⁰.

În același an, Oancea Moroianu în asociere, probabil, cu fii săi Constantin și Ioan, avea o firmă la Tulcea, de unde făcea comerț de vite cu Bulgaria. Acesta avea afaceri și la Galați cu Gheorghe Roșca în comerțul cu lână²¹.

Amploarea comerțului realizat de brașoveni este redată în două calendare din perioada 1842–1845, în care se menționează 120 de comercianți români, “care ei înșiși se consideră mari comercianți și engrosiști (*a la grosso*), având filiale și magazine și în alte centre pentru a arăta intensele legături ale comerțului brașovean cu piețele cele mai importante din Principate și din Orientul Apropiat”²².

Cu ajutorul filialei de la Tulcea, negustorul Roncea Dumitru, în asociere cu Ștefan Sotir²³, făceau comerț cu produse indigene și străine (engrosiști), pe care le desfăceau în Levant²⁴. De asemenea, Pascu Constantin și Radu erau engrosiști și mari comercianți de produse indigene și străine având firmele de comerț înregistrate la Tulcea²⁵.

În 1849, la 12 ianuarie, un brașovean venit din Dobrogea, în carantină la Brăila, declara că “am avut trebuință cu niște marfă de brașovenie”, continuând că “am nouă scrisori, recomandate către tată-mieu la Brașov în privința negoțului ce are casa noastră cu marfă de brașovenie din Tulcea”²⁶.

¹⁶ Killyen 1958, 175.

¹⁷ Stoide, Caproșu 1992, 220.

¹⁸ Stoide, Caproșu 1992, 219-220.

¹⁹ Stoide, Caproșu 1992, 220.

²⁰ Stoide, Caproșu 1992, 221.

²¹ Stoide, Caproșu 1992, 228, 248.

²² Killyen 1958, 174.

²³ Acest negustor avea și o manufactură la Tulcea; Meteș 1977, 316.

²⁴ Killyen 1958, 174.

²⁵ Killyen 1958, 174-175; Meteș 1977, 316

²⁶ Mateescu 1994, 244.

Probabil că, în afară de comerțul cu lână, negustorii brașovenii veniți în Dobrogea erau proprietari de turme de oi, cirezi de vite sau herghelii de cai.

În perioada aprilie-iunie 1850, Ion Ionescu de la Brad a vizitat pe mocanii transilvăneni din Dobrogea²⁷. Acesta nota că „Mocanii cei mai însemnați din Dobrogea sunt: (...) în ținutul Babadag: Ion Târnăvu, Gheorghe Roșca²⁸; în ținutul Tulcea: feciorii Oancei²⁹ și Colea (...). Cei mai mulți mocani vin din Săcelele Brașovului (în Silistra e un negustor brașovean Ciurcu) (...). Sunt oameni care au mari bogății, în numeroasele lor herghelii, turme de oi și tamslăcuri și care au cășle câte de 15 și 20 ani în Dobrogea”.

Încântat de cele văzute și constatate, Ion Ionescu de la Brad laudă ajutorul dat de mocanii și *negustorii transilvăneni* (s.n.) pentru cauza națională. „Brașovenii din Tulcea și Măcin sunt naționaliști buni și s-au poftit la ei în grabă. Pot să-mi fie de multă treabă pentru relațiile noastre cu Ardealul”. Numele lor sunt: Constantin Ion Pascu, Dumitru Roncea și Dumitru Orghidan din Tulcea, Vasile și Ion Manea din Măcin³⁰. Se poate observa că, printre mocanii de la Tulcea sau Babadag, se află și numele unor negustori menționați anterior în documentele brașovene.

Nu lipsește contribuția lor culturală la viața orașului Tulcea. Se știe că Ismail bei, la 1860, îl însărcinează pe Nifon Bălășescu să facă școli în toate satele românești din Dobrogea.

Mocanii transilvăneni din Tulcea, în frunte cu Manea Giurgea, dau bani ca să se construiască o școală românească în Tulcea. Acesta moare pe la 1880, dar lasă toată averea sa acestei școli³¹.

Cu acești mocani veniți din Transilvania, s-a așezat în Dobrogea o întreagă lume românească, care a întemeiat sate și a contribuit la dezvoltarea vieții economice a provinciei dintre Dunăre și Mare³².

Bibliografie

*** *Istoria Românilor vol. VIII (I)*, 2003, București.

Bușe, C. 1976, *Comerțul exterior prin Galați sub regim de port franc (1937-1883)*, București.

Cicanci, O. 1981, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, București.

Ciobanu, V. 1999, *Statutul juridic al Principatelor Române în viziune europeană*, Iași.

Ciorbea, V., Atanasiu, C. 1995, *Flota maritimă comercială română. Un secol de istorie modernă*, Constanța.

Cioroiu, C. 1984, *Călători străini la Pontul Euxin*, București.

²⁷ Despre prezența mocanilor în Dobrogea: Ionescu de la Brad 1968, 251-258; Meteș 1977, 251-258; Mateescu 1971, 392-409; Mateescu 1972, 423-434; Mateescu 1986, *passim*; Ghelase 1967, 62-67; Giurescu 1967, 62-64; Șandru 1947, 126-130.

²⁸ Probabil, Gheorghe Roșca, care în 1844, avea afaceri la Galați cu Oancea Moroianu și fii săi; Stoide, Caproșu 1992, 228, 248.

²⁹ Probabil, Oancea Moroianu, cu fii săi Constantin și Ioan, care avea o firmă la Tulcea, de unde făcea comerț de vite cu Bulgaria; Stoide, Caproșu 1992, 228, 248.

³⁰ Slăvescu 1943, 52, 57-57, 63-64, 66-68, 74, 101-104, 119, 126-127.

³¹ Meteș 1977, 256.

³² Meteș 1977, *passim*.

- Colcer, I., Măgurenu, M. 1998, *File din Istoria Dobrogei*, Tulcea.
- Ghelase, I. I. 1971, *Vechimea autohtonilor și transumanței mocanilor bârsani în Câmpia română și Dobrogea*, Peuce 2, 369-385.
- Furnică, D. Z. 1908, *Din istoria comerțului la români*, București.
- Giurescu, C.C. 1967, *Transilvania în istoria poporului român*, București.
- Hitchins, K. 1998, *Românii 1774-1866*, București.
- Ionescu de la Brad, I. 1968, *Opere agricole, I*, București.
- Iorga, N. 1925, *Istoria comerțului românesc; epoca mai nouă* București.
- Killyen, Fr. 1958, *Brașovul în preajma revoluției de la 1848*, SAI 1, 172-187.
- Mateescu, T. 1971, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpânirii otomane (I)*, RevArh 3, 1971, 391-417.
- Mateescu, T. 1973, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpânirii otomane (II)*, Apulum 11, 1973, 423- 434.
- Mateescu, T. 1986, *Păstoritul mocanilor în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră*, București.
- Mateescu, T. 1994, *Un negustor brașovean în Dobrogea înainte de 1877 – Dumitru Ciurcu*, RevArh 71, 3, 244-247.
- Mărieș, S. 1972-1973, *Înființarea agenției consulare austriece în Principatele Române*, Danubius 6-7, 69-80.
- Meteș, Ș. 1977, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX*, București.
- Moga, I. 1973, *Politica economică austriacă și comerțul Transilvaniei în veacul al XVIII*, în *Moga I., Scrieri istorice. 1926-1946*, Cluj.
- Nagler, T. 1997, *Românii și sașii până la 1848 (Relații economice, sociale și politice)*, Sibiu.
- Oțetea, A. 1977, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, București.
- Pavlescu, E. 1970, *Meșteșug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII-XIX)*, București.
- Penelea, G. 1973, *Les Foires de la Valachie pendant la période 1774-1848*, București.
- Rădulescu, A., Bitoleanu, I. 1998, *Istoria Dobrogei*, Constanța.
- Slăvescu, V. 1943, *Corespondența dintre Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846-1874*, București.
- Stanciu, Ș. 2002, *Comisia Europeană a Dunării*, Galați.
- Stoide, C., Caproșu, I. 1992, *Relațiile economice ale Brașovului cu Moldova de la începutul secolului al VIII-lea până la 1850*, Chișinău.
- Sturza, D. A., Colescu-Vartic, C. 1900, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. I, București.
- Șandru, D. 1947, *Mocanii în Dobrogea*, București.
- Ursu, N. 1999, *Considerații Privind demografia Dobrogei din secolul al XI-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea*, Analele Dobrogei, S.N. 1, 52-56;
- Veinstainm, G. 2001, *Provinciile balcanice (1606-1774)*, în Mantran, R., *Istoria Imperiului Otoman*, București.
- Zane, G. 1930, *Economia de schimb în Principatele Române*, București.

*Commerçants de Braşov à Tulcea**Résumé*

À la fin du XVIIIe siècle et au début du XIXe siècle, dans l'Europe Centrale et de sud-est, les échanges commerciaux se sont intensifiés grâce au développement des villes et des bourgs comme des centres artisanaux et administratifs.

Les crises politiques de cette période ont eu comme résultat la modification du régime de la navigation et du commerce sur l'eau et sur la terre dans le sud-est de l'Europe.

Dans ces conditions la ville de Braşov soutient son industrie et son commerce dans le but de s'assurer un marché de vente dans les Pays Roumaines.

Ce sont beaucoup de documents qui parlent des négociants roumaines de Braşov – comme Constantin Moroianu, Stanciu Atanasiu, Hagi Theodor, Gheorghe Blebe, Oancea Moroianu celui avec ses fils Constantin et Ion, Roncea Dumitru, Ştefan Sotir, Constantin et Radu Pascu etc. qui ont ouvert à Tulcea des magasins et ont développé un commerce très actif.

Ces négociants ont eu un rôle décisif dans l'entretien des liaisons entre les Roumains de la Transylvanie et de la Dobroudja.